

Badia i Leblic, Domènec [Alí Bei]: *Viatges d'Alí Bei*. Edició completa amb tots els viatges, làmines i mapes realitzats pel mateix autor. Estudi introductor de Francesc Espinet i Burunat, Barcelona 2004, Llibres de l'Índex, 557pp.

per Lluís Roura (Universitat Autònoma de Barcelona)

1. Només es pot parlar d'un viatge ben acabat quan retorna el viatger, en fa el seu relat i n'aporta els records i testimonis. Aquest fet tan evident, sense el qual no existirien les botigues de souvenirs pels turistes ni les temudes sessions fotogràfiques amb les quals els viatgers actuals castiguen els seus amics, no és propi només dels nostres dies. Avui, amb la generalització dels viatges, tan sols se n'ha produït la banalització. A l'època moderna, en canvi, l'admiració per les narracions de viatges arribava a fer-les més importants que el viatge mateix. I no foren pocs aquells que en realitat tan sols havien tingut lloc en la imaginació dels seus autors. Aquest, però, no és el cas del relat dels viatges d'Alí Bei, tot i que el seu autor i protagonista tampoc es va estar, en certs episodis, de deixar anar la fantasia.

2. El segle XVIII va ser un moment culminant de l'interès pels viatges i pel seus testimonis i relacions, fins al punt que uns i altres poden ser considerats com el principal exponent de la curiositat i de l'afany de coneixement que va caracteritzar la Il·lustració. Alhora, però, des del poder i prestigi de les monarquies, els grans viatges no deixaven de ser vistos com un instrument clau dels seus afanys d'expansió i de domini.

3. Plenament immerss en aquestes coordenades, hi trobem la figura i els viatges de Domènec Badia i Leblic. Un personatge que durant massa temps ha estat, si no oblidat, pràcticament menystingut, entre el pintoresquisme i l'anèdotari a què havia estat reduïda la seva trajectòria personal. Ja fa un cert temps, però, que les edicions rigoroses dels seus periples per terres mussulmanes, sota el nom d'Alí Bei, van començar a fer-li justícia històrica. Ara, amb l'edició en català que motiva aquesta ressenya, així com amb les nombroses i recents edicions -o reedicions- que se n'han fet en llengua castellana, la figura de Domènec i els seus viatges sembla recuperar el reconeixement del lloc que li correspon a la història.

4. Francesc Espinet i Burunat ens presenta una edició que mereix molts elogis. D'entrada per la publicació acurada i actualitzada de la traducció al català de Cèsar August Jordana —publicada entre els anys 1926 i 1934, amb un pròleg de Nicolau Rubió i Tudurí que, molt encertadament, s'inclou també en la present edició—; un llibre que fins ara només es podia localitzar en unes poques biblioteques. Si tenim present que Badia va publicar el seu relat en francès l'any 1814 cal dir que resultava força escandalós que en el món del llibre català actualment no es pogués trobar una edició al mercat d'un personatge tant remarcable; si més no, un dels personatges de la Il·lustració catalana de més renom mundial. I aquest és també un dels mèrits de la present edició, tal com ja he insinuat: la recuperació del reconeixement històric que li pertoca a la figura de Domènec Badia. Francesc Espinet se n'encarrega, amb una introducció precisa, intel·ligent, planera i ben documentada. En ella, ens aporta les dades biogràfiques essencials de la vida pública i privada de Badia, sense escatimar-nos pinzellades i apunts suggerents de la seva personalitat i, fins i tot, de la seva vida íntima. Sempre matisant, si no rectificat, el retrat estereotipat que havien tendit a dibuixar-ne, fins ara, la major part dels qui

s'hi han referit. Però, a més, a la introducció no s'esquiva tampoc cap de les qüestions polèmiques més importants que envolten la figura de Badia: la confiança guanyada de Godoy; la seva posterior actitud afrancesada, al servei de Josep I i després, de Napoleó; les seves vel·leïtats reformistes i, potser, revolucionàries (republicanes o, si més no, constitucionalistes); els enigmes entorn a les seves ambicions i al lloc que en elles hi va poder jugar el seu rol d'espia o agent d'intrigues polítiques...; i, en fi, l'indubtable dimensió "il·lustrada" del personatge (com a observador curiós i metòdic que estudia, ordena, i cataloga tot tipus de coneixements: meteorològics, botànics, zoològics, geogràfics, cartogràfics, antropològics, socials, arqueològics, arquitectònics, lingüístics, religiosos, polítics, militars...). La introducció d'aquesta edició incorpora també una detallada i útil cronologia que permet resseguir amb un cop d'ull l'itinerari dels viatges d'Alí Bei; una informació instrumental que es completa amb una extensa nota bibliogràfica en la que s'hi troben des de les referències a les obres erudites sobre Badia i els viatges d'Alí Bei i la relació de les diferents edicions i traduccions publicades fins avui mateix, fins a les traduccions, edicions i adaptacions que se n'han fet en els diversos camps de la literatura i de la divulgació.

5. Evidentment el llibre inclou la totalitat dels gravats que en la primera edició en francès s'havien publicat a part: les làmines dels dibuixos, croquis i plànols —que s'incorporen al text—, i els valuosos mapes dels territoris que va recórrer —que es recullen al final del llibre. Les tècniques de reproducció tipogràfica actuals han permès que tot plegat s'hagi pogut editar en un sol volum, molt ben enquadrat i manejable. És una llàstima, però, que la forçada reducció gràfica dels mapes hagi fet il·legibles una bona part de les indicacions topogràfiques i la totalitat de les explicacions que acompanyen la llegenda de cadascun d'ells; hauria estat bé que aquestes, si més no, haguessin estat transcrites a peu de pàgina. No em sé estar tampoc d'assenyalar un parell de retrets més a l'editorial: em sembla una vertadera llàstima l'omissió d'un índex de totes les làmines, així com la no inclusió d'un índex de topònims (que les editorials haurien de tenir assumit com un requisit imprescindible en la publicació de llibres de viatges). I un retret menor: la manca de referències que especifiquin la procedència del dibuix de la coberta així com dels fragments de gravats que s'inclouen, a pàgina sencera, com encapçalament i separació de cadascuna de les sis parts del llibre.

6. Sens dubte cal celebrar la publicació en català d'un llibre com aquest. També perquè l'encuriosament per la multiculturalitat en què ens trobem immersos el revesteix alhora del valor afegit de l'oportunitat. La seva presentació atractiva convertirà sens dubte la seva presència a les llibreries en una evident invitació a fullejar-lo i començar-lo a llegir; i qui comenci, segur que no es quedarà a la primera pàgina. Què més se li pot demanar a un bon llibre? ...potser que sigui un estímul perquè se n'escrigui un altre. I per què no, per exemple, la biografia definitiva de Domènec Badia? Confiem, en aquest sentit, que la tesi recentment presentada per Patricia Almarzegui, a la Universitat de Saragossa, sobre aquest personatge, vingui a omplir un buit que cada nova edició dels viatges d'Alí Bei ha contribuït a fer tant patent.